

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 96 (1983)

Artikel: Hendri Spescha : 24 da november 1928 - 28 d'october 1982
Autor: Decurtins, Alexi / Spescha, Hendri
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-234635>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

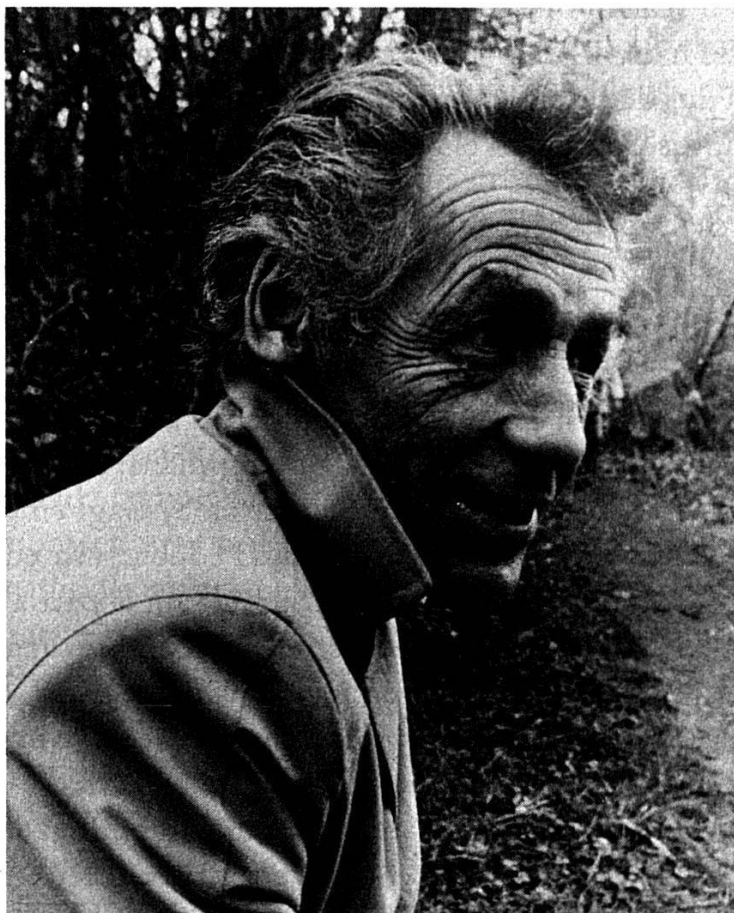
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 02.04.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Hendri Spescha

24 da november 1928 – 28 d'october 1982

Dapi Numnasontga ruaussa igl amitg Hendri si Somantiari, giudapeis alla veglia baselgia da s. Gion. En lezza tiara benedida da Domat spetgan sin la levada «quels ch'ils vischins han carezau en veta e ch'els vegnan mai ad emblidar suenter la mort».

Vid quels plaids dil historiograf local han ils enconuschents ed amitgs dil defunct patertgau, accumpignond la bara dalla teissa Tuma Turera si. La glischur migeivla dil tard atun ei stada sco in confiart el smugl dils sentiments dispareglionts. Tgei levgera da schar ir l'egliada en la vasta cuntrada cun sias mellis lingias e colurs!

Gliez mument ein vegnidas endamen a mi Tias poesias, creaziuns delicatas e singularas, nua ch'il mund retegn beinduras il flad. Ed en la tgeuadad s'annunzia in scrusch, in sun, in lev tremblar, che crescha en nus en tempra e profunditad. Glisch retenida, colurs grischunas cunzun, sco tier Tiu frar Matias. Tuns en surdina che regordan vid musica digl

Extrem Orient. Spazi e temps tegnan lien sco stadera. Elements cuntrariss'entretschan e seligian. En tals muments quet'ins ch'enzatgei entri sco entras in'orva, enzatgei ch'ins savess numnar la beadientscha u la grazia.

Tgei ha mumentau Tei da duvrrar ina fuorma d'expressiun aschi bufatga, senza direzias? Ti che tschercavas plitost la veta buglienta, la cuminonza, il discuors ed il cauld? Ei la raschun forsa d'anflar en la poesia «*Quel che jeu sun*», en la damonda «*Tgei fa da mei dus essers*»? Cun autras ensemen revela ella ina da Tias varts zuppadas, veseivla als d'ordeifer mo mintga sapocu.

*

Hendri *Spescha* ei naschius igl onn 1928 a Trun d'ina famiglia pauc convenziunala, aschibein neu dalla mumma sco dil bab. Da lezzas uras operavan a Trun dus augsegners, Gion Cadieli e Carli Fry, omisdus representants profilai dalla veta litterara. Il giuven, talentaus pils lungatgs e per la musica, cun l'ierta dils Nays en las veinas, ha retschiert baul impuls litterars. Alla Scola cantunala ha Ramun Vieli buca munchentau da mantener e nutrir sia predilecziun. Hendri *Spescha* ei cuort temps scolast primar a Tinizong, silsuenter scolast secundar a Domat. A pei ed a pèr fa el tras la schinumada formaziun da cader tier la Romania e tier las organizaziuns da giuventetgna, sco actuar, president e redactur (*La Talina; La vusch dils mats*). Els onns 50 frequenta el en duas tratgas l'universitad da Friburg. Sper il studi da pedagogia e psicologia eis el aviarts per novs horizonts, aschia tier la gruppa activa dalla Rezia veglia che vuleva renovar la veta litterara en Surselva, daventada empau unilateral ed isada; lu en connex cun la fundaziun dalla Rezia sco secziun dall'Uniun da students svizzers e cun l'avertura dil lectorat romontsch.

Las seivs curdavan dapertut nua che Hendri fuva presents. Ei dava veta, animaziun ed ideas. En las lecziuns romontschas haveva el per semeglia engartau il Gian Fontana dils temas psicologics e socials ch'el analisava e commentava cun premura.

Sco schef digl Uffeci regional per l'integraziun professiunala dils invalids ha el saviu far diever amplamein da sias enconuschientschas da studi. Leu fuva el confruntaus cun da tuttas sorts fins problems humans ch'ei tucava da scarpilir cun pazienza ed en stedia discussiun.

Il dun da saver tractar e tschintschar culla glied ei era semanifestaus pli tard sco secretari dalla Ligia Romontscha. Siu predecessur haveva bein surschau ad el ina ierta en bien uorden e consolidada. Auncal-

lura smanatschavan diember prighels alla «Casa Romontscha» sper la Plessur ed a siu menaschi. Hendri Spescha ha luvrau cun inschign e cun senn per las realitads e pil pusseivel, senza sespiarder el lamburin dall'administraziun.

*

Per mei eisi adina stau in legn, con lev ch'ei mava a Hendri d'entscheiver enzatgei dil tuttafatg niev, da seviver en e da sesentir scochemai da casa. El sidengiu dils divers posts da lavur ha Domat ina significaziun particulara.

Gia sco seminarist haveva el anflau leu canorta tier aug ed onda Willi-Nay, arrivond en in igniv cauld da famiglia. A Domat anfla el dils 1956 sia cumpogna da veta, Martina Jörger, cheu neschan e creschan ils quater giuvens, cheu daventa el, buc il davos sur il lungatg, senza resalvas e cumpleinamein in dils «échers». La natira legra e sereina da Hendri mava bein a prau cun il pievelet allert da Domat, loschs e cunscients da sias isonzas ed adina quadus da novadads. Cun numerus amitgs indigens ensemen sestenta el che la veta culturala e spirtala dil vitg resti viva, gie ch'ella sappi daventar la basa per novas improvas e rescas (*Informaziun davart la cultura dil vitg; instrucziun romontscha en scola e mieds d'instrucziun; center da formaziun; acziun 70*).

*

En quei tantué da lavur ed activitads ei denton sia umbriva, sia secunda fatscha, adina damaneivel dil bien Hendri. Igl ei significativ ch'ella separeis quasi adina en la poesia. Sias collecziuns «Sinzurs» (1958), «Alla notg» (1963), «Sendas» (1975), tuttas edidas en cuminonza artistica cul frar Matias, dattan perdetga persuenter. Lungatg, suns, colurs e lingias secruschan ad ina fina reit d'impressiuns, schabetgs, atmosferas ed enzenas che tschaffan dublamein nos senns e sentiments.

Egl art, sedi ei, quanti buca ton l'ovra fatga e finida sco plitost la via leutier, igl act creativ. Forsa vala ina tala constataziun pli che zacu tier il medium artistic il pli modern, la televisiun. Las sequenzas sedisfan buca, inaga filmadas e tagliadas. Mo vuler repeter ellas ad in repeter ei a mintga cass buca quei ch'ei drova. Ellas ein creaziuns essenzialmein unicas, immediatas, passegeras. Buca per nuot tscherca ins ton sco pusseivel l'emissiun viva, directa. Paupra quel che s'avischina a quei medium senza sa-

ver, tgei ch'el vul, senza serender quen, tgei ch'il mied tecnic sa e po. Jeu sai capir che la «tele» cun sias pusseivladads specificas ha cudizzau Hendri: ils effects da glisch, la colur, lungatg e moviment, igl avischinar alla camera parts impurtontas, ils passadis senza cusadira. Aschia ei Hendri arrivaus sin vias nunusitadas tier la televisiun romontscha. Ella fuva il liug nua ch'el astgava sperar da saver realisar il meglier pusseivel in ton da siu esser. Ei fuva quei che haveva fascinau el denter auter era sco confundatur dalla Casa editura Fontaniva: la retscherca pazienta dil cunfin misterius nua che fuorma e cuntegn sebuglian.

*

Cun sia davosa midada professionala vesev'ins Hendri pli e pli darar. Pér il novissim temps ha aviert englars che han puspei turnentau a nus il schurnalist ch'el fuva adina staus. Il gasettist critic, curaschus, mo mai offendent, che commentava damondas actualas, plinavon il litterat che presentava sias opiniuns sur da la schientscha e cunscienza linguistica (*Sentupadas cul lungatg*).

La tscherca dalla perfecziun pareva a Hendri Spescha ina caussa impurtonta. Mo per cletg ha ella buca stizzentau en el igl esser social, il carstgaun sco vera dalla cuminonza.

Tier el anflein nus, malgrad las biaras incumbensas e lavurs, in li giom che unescha e strenscha tut. San ins dir enzatgei meglier e pli valeivel digl amitg che ha bandunau nus senza avertir el far brin digl atun? El ha contonschiu lezza sfera glischonta nua che plaid e silenzi secuvieran misteriusamein sco en sia poesia

Jeu hai

*Jeu hai mo ina lieunga
il silenzi*

*Jeu hai mo in possess
la paupradad*

Jeu hai in mund entir

Alexi Decurtins